

Metodologické orientace

Jan Soukup, 1.5.2004

Psychologie jako pluralitní věda

- metodologické přístupy
- školy v psychologii
- kvantitativní a kvalitativní přístup

Metodologické přístupy

- elementová metodologie
- asocianismus
- holismus
- fenomenologie
- strukturalismus
- funkcionalismus
- introspektivismus
- behaviorismus

Psychologické školy

- asocianismus
- Gestalt psychologie
- behaviorismus
- hlubinná psychologie
- kognitivní psychologie
- humanistická psychologie
- transpersonální psychologie

Elementová metodologie

- atomismus
- cíle:
 - hledání elementů duševního dění
 - popis procesů vzniku vyšších duševních jevů
- metody: spekulativní, introspekce, experiment
- směry:
 - angličtí empirikové (Hobbes, Locke)
 - W. Wundt (počítky, pocity)
 - reflexologie (I.P. Pavlov)
 - behaviorismus (J.B. Watson)

Asocianismus

- vychází z elementové metodologie
- cíle: vysvětlení duševních jevů na základě asociačních zákonů
- metody: introspekce, experimentální
- směry:
 - angličtí empirikové (Hobbes, Hume)
 - Wundt
 - reflexologie, behaviorismus

Introspektivní metodologie

- pozorování vlastních duševních procesů
- „věčná“ metoda psychologie
- 3 námitky proti introspekci
- různá využití:
 - filosofové
 - experimentální introspekce (Wundt)
 - hlubinná psychologie
 - výzkum vědomí (James, humanistická, transpersonální psychologie)

Fenomenologická metodologie

- zvláštní případ introspektivní metody
- fenomenologie E. Husserla
- cíle: pečlivá introspektivní analýza duševních jevů (stavů vědomí)
- směry:
 - navazuje na duchovnědný přístup (W. Dilthey)
 - daseinanalýza (L. Binswanger, M. Boss)
 - existenciální psychologie (R. May)

Strukturalismus

- jedna z holistických teorií
- cíle: popis mentálních struktur a vysvětlení vztahů mezi prvky
- metody: experimentální introspekce,
- směry:
 - americký strukturalismus (E.B. Titchener)
 - Gestalt psychologie

Funkcionalismus

- cíle: studium duševních procesů ve vztahu k adaptaci
- metody: introspekce doplněná pozorováním chování a jeho vývoje
- psy: americký funkcionalismus (W. James, G.S. Hall, J. Dewey)

Behavioristická metodologie

- cíle: zkoumání vztahů mezi proměnnými (S-R)
- chování je vysvětlitelné principy učení
- metody: experiment, pozorování

Rysy kvalitativního přístupu

- tzv. kvalitativní metody
- perspektiva účastníka výzkumu
- blízkost ke zkoumanému jevu
- podmíněnost sociálních jevů a poznatků
- reflexivita výzkumníka
- malá strukturace výzkumu

Kvantita a kvalita

	kvantitativní	kvalitativní
kvalitativní metody	předvýzkum	vlastní zdroj údajů
vztah výzkumník a zkoumaný	odtažený	blízký
vztah výzkumník a zkoumaný jev	vně	uvnitř
vztah teorie a výzkum	testování hypotéz	produkce hypotéz
strategie výzkumu	strukturovaná	nestrukturovaná
pole zjištění	nomotetické	idiografické
sociální realita	statická, objektivní	procesuální, konstruovaná
povaha dat	tvrdá, reliabilní	bohatá, hluboká

Přehled historie kvalitativního výzkumu podle Denzin, Lincoln (1994)

	<i>období</i>	<i>paradigma</i>	<i>hlavní charakteristika</i>	<i>představitel</i>	<i>role výzkumníka</i>
Traditional Period	1900-1950	pozitivizmus	terénní etnografický výzkum	Malinowski	osamělý etnograf
Modernist Phase	1950-1970	postpozitivizmus	rigidní kvalitativní výzkum	Becker, Glaser & Strauss	nové přístupy k interpretaci
Blurred Genres	1970-1986	soupeřící paradigmatata	narušení hranic žánrů a disciplín	Geertz	výzkumník jako autor?
Crisis of Representation	1986-1990	-	témata společenského rodu, třídy a rasy	-	výzkumník jako aktér studovaných procesů
Postmodern / Present Moments	1990-	-	místní, situačně omezené teorie	-	výzkumník jako aktivista

Některé druhy kvalitativních přístupů

- zakotvená teorie (Glaser, Strauss)
- analýza diskursu
- etnometodologie (H. Garfinkel)
- narativní přístup

Příklady kvalitativních výzkumů ČR

- psychologie umění (I. Čermák)
- drogová problematika (M. Miovský)
- psychologie řízení (K. Pavlica)
- výzkum rodin (I. Sobotková)

Zdroje

Denzin, N.K., Lincoln, Y.S. (Eds.) (1994). Handbook of qualitative research. Thousand Oaks: Sage.

Disman, M. (2000). Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.

Hoskovec, J., Sedláková, M. Nakonečný, M. (1996). Psychologie XX.století. Praha: FF UK.

Hunt, M. (2000). Dějiny psychologie. Praha: Portál.

Nakonečný, M. (1995). Lexikon psychologie. Praha: Vodnář.

Sedláková, M. (1982). Úvod do studia obecné psychologie. Praha: Karolinum.

Strauss, A., Corbinová, J. (1999). Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert.

Štepaníková, I., Čermák, I. (1999). Vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem. In D. Heller et al. (Eds.) Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii. Praha: PsU AV ČR.